SCIENCE HUB REVIEW
2026
Volume 1
Issue 5
www.sciencehubreview.uz
ILMIY ELEKTRON JURNAL

HAYVONLARNING HAYOTIY FORMALARINI O‘RGANISH VA ULARNING EKOLOGIK MOSLANISHLARI

Ibroximov G‘iyosiddin

Fan o‘qituvchisi, Termiz davlat muhandislik va agratexnalogiyalar universiteti

Oqboyeva Laylo

Termiz davlat muhandislik va agratexnalogiyalar universiteti talabasi

Annotatsiya

Ushbu tezisda hayvonlarning hayotiy formalari, ularning yashash muhiti bilan o‘zaro bog‘liqligi hamda ekologik sharoitlarga moslanish xususiyatlari yoritilgan. Hayvonlarning tashqi tuzilishi, harakatlanish usullari, oziqlanishi va yashash tarziga ko‘ra shakllangan hayotiy formalari tahlil qilingan. Shuningdek, turli ekologik muhitlarda yashovchi hayvonlarning o‘ziga xos moslanish belgilari va tabiatdagi ekologik muvozanatni saqlashdagi ahamiyati ko‘rib chiqilgan.

Kalit so‘zlar

hayvonlar, hayotiy formalar, ekologik moslanish, yashash muhiti, biologik xilma-xillik, fauna, evolyutsiya, ekologiya.

Аннотация

В тезисе рассматриваются жизненные формы животных, их взаимосвязь со средой обитания и особенности адаптации к различным экологическим условиям. Анализируются жизненные формы животных в зависимости от их внешнего строения, способов передвижения, питания и образа жизни. Также освещаются особенности приспособления животных к различным условиям окружающей среды и их значение в поддержании экологического равновесия в природе.

Ключевые слова

животные, жизненные формы, экологическая адаптация, среда обитания, биологическое разнообразие, фауна, эволюция, экология.

Abstract

This thesis examines the life forms of animals, their relationship with habitats, and their adaptation to different ecological conditions. It analyzes animal life forms according to their external structure, methods of movement, feeding habits, and lifestyles. The

study also highlights the specific adaptations of animals living in different environments and their importance in maintaining ecological balance in nature.
Keywords
animals, life forms, ecological adaptation, habitat, biodiversity, fauna, evolution, ecology.

Kirish

Hayvonot dunyosi tabiatning eng muhim tarkibiy qismlaridan biri bo‘lib, biosferada ekologik muvozanatni saqlash, moddalar aylanishi va energiya almashinuvi jarayonlarida muhim o‘rin egallaydi. Hayvonlar Yer yuzining turli geografik hududlarida, turlicha tabiiy sharoitlarda yashashga moslashgan. Ularning yashash muhiti, oziqlanish xususiyatlari, harakatlanish usullari va tashqi tuzilishidagi farqlar hayotiy formalarning shakllanishiga sabab bo‘lgan.

Hayvonlarning hayotiy formalarini o‘rganish ekologiya va zoologiya fanlarining muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Chunki hayotiy formalar orqali hayvonlarning muayyan ekologik sharoitga qanday moslashgani, yashash uchun qanday biologik xususiyatlarga ega bo‘lgani va tabiatdagi o‘zaro munosabatlari haqida ilmiy xulosalar chiqarish mumkin.

Asosiy qism

Hayvonlarning hayotiy formalari deganda ularning muayyan yashash muhitiga moslashishi natijasida shakllangan tashqi tuzilishi, harakatlanish usuli va hayot faoliyatining o‘ziga xos majmuasi tushuniladi. Hayotiy formalar hayvonlarning ekologik sharoitlarga moslashuvini ifodalovchi muhim biologik xususiyat hisoblanadi.

Hayvonlar yashash muhitiga ko‘ra bir nechta asosiy ekologik guruhlarga ajratiladi. Jumladan, quruqlikda yashovchi, suv muhitida yashovchi, tuproqda hayot kechiruvchi hamda havo muhitidan faol foydalanadigan hayvonlar shular jumlasidandir.

Quruqlikda yashovchi hayvonlar o‘zlarining tana tuzilishi va harakatlanish xususiyatlari bilan boshqa ekologik guruhlardan farq qiladi. Masalan, sher, kiyik, tulki va quyon kabi hayvonlarning oyoqlari quruqlikda harakatlanishga moslashgan. Ularning ayrimlari tez yugurish, boshqalari esa sakrash yoki yashirinish orqali yashash sharoitiga moslashgan.

Suvda yashovchi hayvonlarda esa suzishga moslashgan tana shakli, suzgichlar va boshqa maxsus organlar rivojlangan. Baliqlar, delfinlar va kitlar suv muhitida hayot

kechirishga moslashgan hayvonlar hisoblanadi. Ularning tana tuzilishi suv qarshiligini kamaytirish va samarali harakatlanishni ta’minlashga xizmat qiladi.

Tuproqda yashovchi hayvonlar ham o‘ziga xos hayotiy formalarga ega. Masalan, yomg‘ir chuvalchangi, ko‘rsichqon va ayrim hasharotlar tuproq qatlamlarida yashashga moslashgan. Ularning tana tuzilishi, sezgi organlari va harakatlanish xususiyatlari tuproq muhitining sharoitlariga mos ravishda rivojlangan.

Havo muhitidan foydalanadigan hayvonlarga qushlar va ko‘rshapalaklar misol bo‘ladi. Ularning qanotlari uchish, uzoq masofalarga ko‘chish va oziqa izlash imkoniyatini yaratadi. Qushlarning tana tuzilishi yengil va aerodinamik shaklga ega bo‘lib, bu uchish jarayonining samaradorligini oshiradi.

Hayvonlarning hayotiy formalari nafaqat yashash muhitiga, balki oziqlanish usuliga ham bog‘liq. O‘txo‘r, yirtqich va hammaxo‘r hayvonlarning tana tuzilishi, tishlari, jag‘lari va ovqat hazm qilish tizimida o‘ziga xos farqlar mavjud. Masalan, o‘txo‘r hayvonlarda o‘simlik oziqasini maydalashga moslashgan tishlar, yirtqichlarda esa o‘ljani tutish va parchalashga moslashgan tishlar rivojlangan.

Hayotiy formalarning shakllanishida tabiiy tanlanish va evolyutsion jarayonlar muhim ahamiyatga ega. Uzoq davom etgan evolyutsiya natijasida hayvonlarda yashash sharoitiga mos belgilar shakllangan va mustahkamlangan. Bunday moslanishlar hayvonlarning yashab qolishi, ko‘payishi va avlod qoldirish imkoniyatlarini oshiradi.

Hayvonlarning hayotiy formalarini o‘rganish biologik xilma-xillikni saqlash masalalari bilan ham chambarchas bog‘liq. Tabiiy yashash muhitlarining buzilishi, iqlim o‘zgarishi, suv va havoning ifloslanishi hamda noqonuniy ovchilik ko‘plab hayvon turlarining kamayishiga sabab bo‘lmoqda. Shu sababli hayvonlarning ekologik xususiyatlarini chuqur o‘rganish, ularning yashash joylarini muhofaza qilish va tabiiy ekotizimlarni saqlash dolzarb vazifalardan hisoblanadi.

Xulosa

Hayvonlarning hayotiy formalari ularning yashash muhiti va ekologik sharoitlarga moslashish jarayonining muhim natijasidir. Har bir hayvon turi o‘zining tana tuzilishi, harakatlanish usuli, oziqlanishi va hayot faoliyati orqali muayyan ekologik muhitda yashashga moslashgan.

Hayotiy formalarni o‘rganish hayvonot dunyosining xilma-xilligini anglash, evolyutsion jarayonlarni tushunish va ekologik munosabatlarni tahlil qilish imkonini beradi. Shu bilan birga, hayvonlarning tabiiy yashash muhitlarini muhofaza qilish, noyob turlarni saqlash va biologik xilma-xillikni kelajak avlodlarga yetkazish muhim ekologik vazifalardan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Odum E.P. Ekologiya asoslari. – Toshkent: O‘qituvchi.

2. Begon M., Townsend C.R., Harper J.L. Ecology: From Individuals to Ecosystems. – Wiley.

3. Campbell N.A. Biology. – Pearson Education.

4. Ricklefs R.E. The Economy of Nature. – W.H. Freeman.

5. O‘zbekiston Respublikasi Qizil kitobi. – Toshkent.

6. Zoologiya va umumiy ekologiya fanlariga oid o‘quv qo‘llanmalar.